

«جوان» الزامات و راهکار شفافیت اقتصاد غیررسمی و زیرزمینی را بررسی می کند

اقتصاد زیر زمینی با اجرای کامل سامانه مؤدیان شفاف می شود

مقابله با اقتصاد زیرزمینی با اجرای کامل سامانه مؤدیان مالیاتی از طریق شفافیت جریان کالا و خدمات در زنجیره‌های تولید و توزیع هر کالا و خدمات ممکن است

ویدعظیم‌نیا

دبیر گروه اقتصاد

به دلیل شفافیت ناکافی در جریان‌های مالی و کالایی کالاها و خدمات از شبکه مالیاتی فرار می‌کنند. مقابله کردن با افزایش حجم اقتصاد زیرزمینی و شفاف نبودن جریان کالایی و مالی در سطح کشور، موجب شده است این بخش غیررسمی از اقتصاد هر روزه بزرگ تر شود. در صفحه پیش‌رو ضرورت اجرای کامل سامانه مؤدیان مالیاتی را در گفت‌وگو با صاحب‌نظران واکاوی کرده‌ایم.

استقرار یک سازو کار شفافیت‌افزا به بخش‌های مختلف اقتصادی می‌تواند بخش غیررسمی اقتصاد را شناسایی و شفاف کند. از همین رو اهمیت شفافیت جریان کالایی و مالی برای اقتصاد ایران و شناسایی و ایجاد شفافیت بر بخش غیر شفاف و غیررسمی اقتصاد بسیار لازم است. ایجاد و اجرای کامل سامانه مؤدیان به عنوان یک سیستم اطلاعاتی جامع مالی و کالایی از هر زنجیره ارزش موجب خواهد شد ورودی و خروجی کالایی و مالی از اقتصاد غیررسمی و زیرزمینی شناسایی شود و به همین ترتیب با شناسایی حلقه اول تا حلقه نهایی درون اقتصاد زیرزمینی شناسایی خواهد شد و بدین ترتیب با شفافیت جریان کالایی و مالی از سوی سامانه مؤدیان مالیاتی، امکان اخذ مالیات و ایجاد شفافیت بر بخش زیرزمینی و غیررسمی اقتصاد فراهم خواهد شد.

■ ■ ■

گسترش اقتصاد زیرزمینی نابرابری اقتصادی را تشدید می‌کند، زیرا به برخی افراد و مشاغل اجازه می‌دهد از پرداخت مالیات اجتناب کنند که منجر به توزیع نابرابر منابع و فرصت‌ها می‌شود. این امر باعث ایجاد اختلاف بین کسانی که به اقتصاد رسمی کمک می‌کنند و کسانی که فعالیت‌های غیرقانونی را فرار مالیاتی سود می‌برند می‌شود و شکاف بین افراد ثروتمند و محروم را افزایش می‌دهد. همچنین اقتصاد زیرزمینی خارج از سیستم رسمی مالیاتی عمل می‌کند، به این معنا که مشاغل و افراد درگیر در فعالیت‌های غیررسمی سهم عادلانه خود را از مالیات پرداخت نمی‌کنند. این منجر به از دست دادن قابل توجه درآمد مالیاتی برای دولت می‌شود که به نوبه خود بر توانایی آن در ارائه خدمات عمومی ضروری مانند مراقبت‌های بهداشتی، آموزش، توسعه زیرساخت‌ها و برنامه‌های رفاه اجتماعی تأثیر می‌گذارد.

وجود اقتصاد زیرزمینی بزرگ می‌تواند رقابت پذیری مشاغل قانونی را تضعیف کند. کسب کارهای غیررسمی اغلب از پرداخت مالیات فرار می‌کنند و کسب‌و کارهای قانونی را که بار پیروی از مقررات و پرداخت سهم منصفانه مالیات خود را بر دوش می‌کشند، محروم می‌کنند. این رقابت ناعادلانه می‌تواند کسب و کارهای رسمی را از گسترش، سرمایه‌گذاری یا استخدام کارمندان منصرف و رشد و ثبات اقتصادی را تضعیف کند. اجرای کامل سامانه مؤدیان مالیاتی این امکان را فراهم خواهد کرد که شفافیت تمامی اطلاعات مالی و کالایی را در طول زنجیره تولید

و توزیع افزایش دهد و کار را برای مشاغل خارج از شبکه شفاف مالیاتی دشوارتر کند. سامانه مؤدیان مالیاتی یک عنصر حیاتی در اصلاحات مالیاتی با هدف مقابله با اقتصاد زیرزمینی است. با تضمین شفافیت تمامی اطلاعات مالی و کالایی در طول زنجیره تولید و توزیع، این سیستم می‌تواند بخش غیررسمی را وارد شبکه مالیاتی کند و درآمدهای مالیاتی و عدالت اقتصادی را افزایش دهد. سامانه مؤدیان با جمع‌آوری اطلاعات مالی و کالایی کار کرده و جریان کالاها و خدمات را در زنجیره تولید و توزیع شفاف می‌کند. این شامل اطلاعاتی در مورد منبع کالا یا خدمات، مقصد آنها، طرفین درگیر در معاملات، قیمت معاملات و مالیات‌های متعلق است. با اجرای کامل سامانه مؤدیان مالیاتی، مشاغل موجود در اقتصاد زیرزمینی، دیگر امکان فرار مالیاتی نخواهند داشت، زیرا با استقرار کامل سامانه مؤدیان و سازو کار شناسایی و ردیابی، معاملات ابرای مقامات مالیاتی آسان‌تر می‌کند و در نتیجه فرصت‌های فرار مالیاتی را کاهش می‌دهد. این رویکرد مهم در زمینه بخش غیررسمی اقتصاد، منجر به افزایش درآمدهای مالیاتی و کاهش اندازه اقتصاد زیرزمینی خواهد شد.

■ **در یافت مالیات بر ارزش افزوده**
در ایران، مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر عملکرد از مهم‌ترین پایه‌های مالیاتی هستند اما به دلیل عدم شفافیت کافی در جریان مالی و کالایی، بخش قابل توجهی از این مالیات‌ها از اقتصاد شفاف و همچنین غیرشفاف و زیرزمینی در یافت نمی‌شود. سامانه مؤدیان با افزایش شفافیت می‌تواند اطمینان حاصل کند این مالیات‌ها به طور مؤثرتر وصول می‌شود. سامانه مؤدیان با شفاف‌سازی جریان کالا و خدمات، امکان اخذ و وصول مالیات بر ارزش افزوده را آسان می‌کند. به طور مشابه، این سیستم می‌تواند جمع‌آوری مالیات بر عملکرد را که بر درآمد یا سود کسب و کارها وضع می‌شود، افزایش دهد. همچنین یکی دیگر از مزایای اجرای کامل سامانه مؤدیان، امکان اخذ پایه‌های مالیاتی تنظیمی

است. مالیات‌های تنظیمی نظیر مالیات بر عایدی سرمایه، پایه‌های مالیاتی هستند که بر اساس الزامات نظارتی یک صنعت یا بخش خاص محاسبه می‌شوند. با ارائه اطلاعات دقیق در سراسر جریان‌های مالی و کالایی در بخش‌های مختلف، سیستم مؤدیان می‌تواند به مقامات مالیاتی در تعیین پایه‌های مالیاتی نظارتی مناسب کمک کند. این می‌تواند منجر به جمع‌آوری مالیات کارآمدتر و عادلانه‌تر شود و درآمدهای مالیاتی دولت را افزایش دهد.

■ **شفافیت و کاهش حجم اقتصاد زیرزمینی**
محمدعلی شایان اصل، پژوهشگر اقتصادی به «جوان» می‌گوید: «سیاست‌گذاری اقتصادی بر اساس واقعیت و آمراهی حاصل بهترین نتیجه را می‌آورد. در واقع دولت می‌تواند کسری و مازاد را قبل از وقوع در حوزه تشخیص دهد و در صدد حل آن بر آید.» وی با بیان اینکه رصد جریان تراکشی و مالی طبق سامانه مؤدیان بر اساس داده‌ها و پیوستن میزان فروش انجام می‌شود، می‌افزاید: «سامانه مؤدیان از این جهت حائز اهمیت است که دید کلی از زنجیره تأمین و توزیع کشور در حوزه‌ها و کالاهای مختلف را ارائه می‌دهد.»

شایان اصل ضمن تأکید بر بهر‌مندی از سامانه مؤدیان معتقد است یکی از مزایای استفاده از این سامانه شفاف‌شدن اقتصاد کشور بوده که در تمام جوامع دارای اهمیت است. این کارشناس اقتصادی با بیان اینکه در سال گذشته دستگاه‌های اجرایی ملزم شدند تمام تراکش‌های خود را در سامانه مؤدیان به‌انجام برسانند، عنوان می‌کند: «در حال حاضر متأسفانه شرکت‌های بزرگ صنعتی متصل به سامانه نشده‌اند. شایان اصل می‌گوید: «فاز اولیه این طرح که شامل اتصال دستگاه‌های اجرایی به سامانه مؤدیان بود به‌خوبی انجام شد و خوشبختانه اطلاعات جامع و کاملی از این فرآیند به دست آمد.» وی با بیان اینکه لازم است کل زنجیره اقتصاد به سامانه مؤدیان آرا شود، تصریح می‌کند: «در

این راستا لازم است همه دستگاه‌های اجرایی، صنعتی، خدماتی و غیره به سامانه مؤدیان متصل شوند.»

شایان اصل با بیان اینکه کنترل بازار عرضه و تقاضا را وارد دیگر این سامانه است، می‌گوید: «در همین راستا قیمت‌ها

کنترل خواهد شد که کنترل قیمت‌ها تأثیر بسزایی بر کاهش تورم دارد.» وی با بیان اینکه شفافیت اقتصادی و شناسایی بهتر در آمد افراد ثروتمند یکی از دستاوردهای سامانه مؤدیان است تأکید می‌کند: «فایده قانون پایه‌های فروشگاه‌ی و سامانه مؤدیان این است که در وهله اول یک تغییر پارادایم جدید در روش مالیات‌ستانی اتفاق می‌افتد، در واقع تا حد امکان شاهد حذف ممیز محوری خواهیم بود، به این تعبیر که میزان مالیاتی که شخص باید پرداخت کند از سوی سیستم هوشمند و سامانه مشخص خواهد شد.»

این کارشناس اقتصادی با بیان اینکه شفاف‌سازی مبادلات اقتصادی آثار بسیار زیادی در تقویت بخش‌های مولد و تضعیف بخش‌های نامولد دارند، خاطر نشان می‌کند: «به عبارت دیگر، مبارزه با قاچاق، کدرفروشی و پولشویی اتفاق خواهد افتاد.» شایان اصل ادامه می‌دهد: «در حال حاضر

بخش زیادی از کالاهای فروش رفته در اقتصاد ما قاچاق هستند و تا الان برای مقابله با آنها چندین موفق نبوده‌ایم اما اگر این اتفاق بیفتد و سامانه مؤدیان به‌طور کامل اجرایی شود، نظام توزیع کالا و خدمات شفاف می‌شود و در نتیجه، مبارزه با قاچاق تا میزان قابل توجهی تسهیل شده و هزینه فروش جنس‌های قاچاق به‌مراتب پال خواهد رفت.»

وی با بیان اینکه با اجرای این قانون و مستند شدن فرآیندها و فعالیت‌های اقتصادی، عملاً همه فعالان اقتصادی و فعالیت‌های آنها مشکوف خواهد شد، یادآور می‌شود: «این موضوع منجر به شناسایی مؤدیان جدید مالیاتی می‌شود که تا پیش از این فعالیت داشته‌ام. اما در نظام مالیاتی به‌عنوان مؤدی شناسایی و ثبت نشده بودند. با این اتفاق، شاهد کاهش فشار بار مالیاتی از دوش فعالان شفاف شناسنامه‌دار و شناخته شده خواهیم بود، چرا که با شناسایی این گروه و

قابل اعتماد در مورد فعالیت‌های اقتصادی غیررسمی، پیش‌بینی، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری دقیق اقتصادی را با مشکل مواجه می‌کند. این می‌تواند مانع از توانایی دولت برای مقابله با چالش‌های اقتصادی، ایجاد فرصت‌های شغلی

و جذب سرمایه‌گذاری شود.»

این کارشناس اقتصادی خاطر نشان می‌کند: «با درک ضرورت تصحیح نظام مالیاتی کشور مجلس قانونی را با عنوان پایه‌های فروشگاه‌ی و سامانه مؤدیان تصویب و دولت نیز عزمش را برای اجرای آن جزم کرده است. اگر این سامانه به درستی پیاده‌سازی شود، می‌تواند با اشراف به اطلاعات مؤدیان به افزایش عدالت در دریافت مالیات منجر شود.» وی تأکید می‌کند: «اجرای کامل سامانه مؤدیان مالیاتی از این نظر کلیدی‌ترین نقطه اصلاح نظام مالیاتی است که امکان مقابله با اقتصاد زیرزمینی و همچنین اخذ مالیات از این بخش غیررسمی اقتصاد را فراهم می‌کند و موجب افزایش درآمدهای مالیاتی می‌شود. در همین وضعیت بخش غیررسمی اقتصاد می‌شود. در همین زمینه اجرای سامانه مؤدیان مالیاتی علاوه بر کاهش فرار مالیات، افزایش تمکین مالیاتی، اسکان اخذ پایه‌های مالیات‌گیری از این کسانی که به فعالیت‌های سوداگراانه و مخرب مشغول هستند، فراهم و در نتیجه انگیزه افراد به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های مولد بیشتر می‌شود.»

جمع‌بندی

مقابله با اقتصاد زیرزمینی یک چالش مهم برای سازمان امور مالیاتی در هر یک از نقاط دیاست، از این‌رو به نظر می‌رسد سامانه مؤدیان با افزایش شفافیت اطلاعات مالی و کالایی در طول زنجیره تولید و توزیع، ابزار قدرتمندی برای مقابله با این چالش فراهم می‌کند. از طریق اجرای این سیستم، دولت‌ها می‌توانند درآمدهای مالیاتی خود را افزایش، فرار مالیاتی را کاهش دهند و زمینه‌سازی برابرتری را برای کسب‌و کارها در بخش‌های رسمی و غیررسمی تضمین کنند. این نشان‌دهنده گامی کلیدی به سوی یک سیستم مالیاتی عادلانه‌تر و کارآمدتر است.

سامانه مؤدیان بستر فرار مالیاتی را برمی‌چیند

محمدرضا جعفریان

کارشناس اقتصاد

مؤدیان است. وی ادامه داد: از سوی دیگر، وقتی به اطلاعات دقیقی در خصوص درآمد افراد دسترسی نداریم، میزان مالیاتی به تحقیقات متوسل می‌شوند و از روش‌های مختلف از جمله علی‌الرأسی و خوداظهاری به تعیین مالیات می‌پردازند. از آنجایی که در این روش‌ها نظرات کارشناسان تعیین‌کننده است، احتمال بروز خطا وجود دارد. با استفاده از اطلاعات سامانه مؤدیان، مالیات‌ستانی دقیق‌تری برای افراد امکان‌پذیر می‌شود. به همین دلیل، راه‌اندازی این کارشناس مالیاتی خاطر نشان کرد: مالیات یکی از منابع مهم درآمدی کشورهاست و سامان دادن به آن می‌تواند نقش مهمی در وصول درآمدهای دولت و اداره بهتر امور دولتی داشته باشد. به همین دلیل، راه‌اندازی کامل سامانه مؤدیان اهمیت بالایی دارد و باید با جدیت دنبال شود. مالیات در کشورهای پیشرفته سهم زیادی در توسعه و آبادانی آنها دارد. با استفاده از درآمدهای مالیاتی می‌تواند به اداره بهتر کشور بپردازیم.

یک کارشناس اقتصادی و مالیات معتقد است سامانه مؤدیان به نفع خود مالیات دهندگان است، زیرا بستری برای مالیات‌ستانی هوشمند، عادلانه و مبتنی بر اطلاعات به وجود می‌آورد. در سلساز کارهای قبلی اخذ مالیات در کشور بر اساس برآوردهای تخمینی، نظر میزان سازمان امور مالیاتی، روش‌های علی‌الرأسی و خوداظهاری بود که دقت بالایی را در آنها شاهد نبودیم. بنا راه‌اندازی سامانه مؤدیان به از اطلاعات متقنی نداشته باشیم، نمی‌توانیم به اخذ مالیات به صورت هوشمند و عادلانه مبادرت کنیم. از سوی دیگر، وصول نکردن مالیات دست دولت‌ها را در اداره کشور می‌بندد و مشکل آفرین می‌شود. به منظور اخذ مالیات مستقیم نیازمند پایه‌های مالیاتی و کسب و کار هستیم.

جعفریان گفت: واقعیت این است که تا الان شاهد بروز برخی بی‌عدالتی‌ها در نظام مالیات‌ستانی کشور بودیم. به طوری که کارگران و کارمندان دولتی و مؤدیانی که اطلاعات آنها به سهولت در دسترس است، مالیات‌شان به صورت کامل اخذ می‌شود، اما برخی مشاغل که

احمد محرم‌زاده

عضو کمیسیون اقتصادی مجلس

الکترونیکی شدن فرآیند مالیات‌ستانی دخالت اشخاص در فرآیند اخذ مالیات به صفر می‌رسد و از اعمال نظر شخصی آنها هم جلوگیری و گامی بزرگ در راستای ایجاد شفافیت مالیاتی خواهد رفت.

مجلس شورای اقتصادی در گفت‌وگو با «جوان» در خصوص تأثیرگذاری سامانه مؤدیان مالیاتی بر کاهش فرار مالیاتی گفت: به‌منظور شفاف‌سازی تدریجی مبادلات فعالیت‌های اقتصادی و در راستای ایجاد زیرساخت مالیات الکترونیکی و دستیابی به یک نظام مالیاتی هوشمند، قانون مؤدیان مالیاتی و سامانه‌های فروشگاه‌ی تصویب شد. این نماینده مجلس یازدهم در ادامه بیان کرد: سامانه مؤدیان مالیاتی و پایه‌های فروشگاه‌ی یکی از ضروریات هر نظام اقتصادی است و باید به‌استفاده از آن فرآیند مالیات‌ستانی را در کشور ساماندهی کرد. تسهیل اجرای تکالیف مؤدیان مالیاتی، با هدف تکمیل سامانه مؤدیان و پایه‌های فروشگاه‌ی شکل گرفته که قدمی بزرگ در جهت شفاف‌سازی اطلاعاتی و پایبند به نظام مالیاتی هوشمند و استقرار پایه‌های مالیاتی جدید مبتنی بر خروجی داده‌های سامانه مؤدیان و پایه‌های فروشگاه‌ی است.

عضو کمیسیون اقتصادی مجلس خاطر نشان کرد: اما فرآیند مالیات‌ستانی نباید به این صورت باشد که هر فردی که یک تراکش ثبت می‌کند برایش مالیات در نظر گرفته شود.

محرم‌زاده یخفروزان در ادامه با بیان اینکه ویژگی مثبت دیگر این سامانه آراولی از ممیز محوری است ادامه داد: با

مالیات‌ستانی هوشمند از اقتصاد غیر رسمی با سامانه مؤدیان

داشته باشیم، قدم بزرگی برداشته‌ایم. این اقدام یکی از بزرگ‌ترین و اصولی‌ترین کارهایی است که می‌توانیم انجام دهیم و موفقیت بزرگی محسوب می‌شود. وی ادامه داد: بالغ بر ۸۰ درصد درآمد کشورهای توسعه یافته مانند سوئد، انگلیس و کشورهای اسکاندیناوی از بخش مالیات است. مهم‌ترین راه برای اینکه دولت در این کشور، ما از وابستگی به درآمد‌های نفتی خلاصه‌ی پیدا کند و بوجه شفاف و سالمی داشته باشد، راه‌اندازی کامل سامانه مؤدیان است. به طوری که اطلاعات تمامی مؤدیان به لحاظ درآمدی در دسترس باشد.

این استاد اقتصاد دانشگاه خاطر نشان کرد: سامانه مؤدیان در افزایش شفافیت جریان آن دسته از کالاها که از مجاری قانونی طی مسیر می‌کنند، مؤثر است. اما واقعیت این است که بخش عظیمی از کالاها در کشور قاچاق می‌شوند که باید برای شفافیت جریان کالایی این دسته هم چاره‌اندیشی‌های اساسی داشته باشیم. برای شفاف شدن این دسته از کالاها نیاز به تشدید نظارت‌ها بر مرزها و اسکله‌ها داریم و باید اطلاعاتی در سازمان‌های مرتبط با قاچاق کالا در کشور صورت گیرد.